

John Reed (1887, Portland - 1920, Moskova)

ABD'nin kuzeybatı eyaletlerinden Portland, Oregon'da, bir yargıcın oğlu olarak dünyaya geldi. Özel okullarda okudu; iyi bir atletti ve şiir de yazıyordu. Harvard'ı bitirdikten sonra gazeteciliğe başladı. 1913'te Paterson, New Jersey ipek işçilerinin grevini izlediği sırada tutuklandı. Çalıştığı radikal eğilimli *The Masses* (Halk Kitleleri) adlı dergiye yazdığı grev yazıları büyük ilgi uyandırdı. Bu grevle ilgili olarak kaleme aldığı, "Paterson'da Savaş" başlıklı makale, tarafsız ve mesafeli bir bakış açısı yerine katılımcılığı benimsemesi bakımından gazetecilikte bir ilkti.

1914'te *Metropolitan* gazetesine adına, Meksika'daki devrimi izlemek üzere ayaklanmanın olduğu bölgeye gönderildi. Burada Panço Villa ile dost oldu. Meksika devrimi hakkındaki izlenimlerini, Rus yönetmen Sergey Bondarçuk tarafından 1982'de filme alınacak olan *Insurgent Mexico* (Başkaldıran Meksika) adlı kitapta topladı.

Dünya Savaşı sırasında yine aynı gazete adına savaşı izlemek için Avrupa'ya gönderildiyse de, savaşa karşı olan John Reed'in buradan yazdıkları Meksika yazılarındaki heyecandan yoksundur. Denilebilir ki en güzel yazılarını kişisel olarak da desteklediği ve katıldığı başkaldırıları hakkında yazmıştır. Reed'in yaşamındaki en önemli dönem, 1917 Ekim Devrimi sırasında yaşadığı süreç oldu. Şubat 1917'den itibaren devrimi izleyen John Reed, buradaki deneyimini *Dünyayı Sarsan On Gün*'de kaleme aldı.

Rasih Güran (1912-1972)

Nuhun Gemisi adlı mizah dergisini çıkardı. Uzaktan akrabası olan Nâzım Hikmet'in serbest bırakılmasında önemli rol oynadı. Dayısı ressam Nazmi Ziyâdan intikal eden resim hevesiyle ömrü boyunca bu alanda çalışmalar yaptı. İki kez hiçbir şekilde imzalamadığı yapıtlarını sergiledi. Uzun bir müddet İstanbul'da Türk Hava Yolları'nın reklam müdürlüğü görevini yürüttü.

Barışseverler Derneği üyesi Muvakkar Güran'la evliydi. Son yıllarda özellikle ülkede gerici güçlerin gittikçe yüzeye çıkması onu son derece sarsarak büyük bir depresyona girmesine neden oldu. 1972 Kasım'ında yaşantısına son verdi.

Eserin orijinal adı ve ilk basımı:
Ten Days That Shook the World
1922, New York: Boni & Liveright

DÜNYAYI
SARSAN
ON GÜN

John Reed

Yordam Kitap: 1 • **Dünyayı Sarsan On Gün** • John Reed • ISBN: 978-9944-5688-2-1
İngilizceden Çeviren: Rasih Güran • *Kitap Editörü:* Yeşim Dinçer • *Düzeltilme:* Ali Gündoğan
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Şendoğan Yazıcı • *Birinci Basım:* Eylül 2006
İkinci Basım: Şubat 2008 • *Üçüncü Basım:* Ekim 2011 • *Dördüncü Basım:* Eylül 2015
Beşinci Basım: Haziran 2017 • *Altıncı Basım:* Aralık 2017 • *Yedinci Basım:* Şubat 2018

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Çağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)

İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44

Başakşehir - İstanbul

Tel: 0212 5650122

belgesel
anlatı

DÜNYAYI
SARSAN
ON GÜN

S u n u Ő

Nikolay Lenin
(Vladimir İlyiç Ulyanov)

John Reed'in kitabı *Dünyayı Sarsan On Gün*'ü büyük bir ilgi ve hiç azalmayan bir dikkatle okudum. Dünya işçilerine te-reddütsüz olarak öneriyorum. İşte milyonlarca basılmasını ve bütün dillere çevrilmesini görmek isteyeceğim bir kitap. Proleter devrimin ve proletarya diktatörlüğünün gerçekte ne olduğunun kavranması bakımından önemi büyük olay-ların doğru ve çok canlı izahatını sunuyor. Bu meseleler yaygın biçimde tartışılıyor, ancak kişi, bu düşünceleri ka-bul ya da reddetmeden önce, kararının önemini tam olarak anlamak zorunda. John Reed'in kitabı, uluslararası işçi ha-reketinin temel problemi olan bu soruyu açıklığa kavuştur-maya kesinlikle yardımcı olacaktır.

1919 sonları

Önsöz

John Reed

Bu kitap tarihin yoğun bir parçasıdır; kendi gözümle gördüğüm bir tarih... Bu kitap, işçilerle askerlerin önderliğini yapan Bolşeviklerin Rusya'da Kasım Devrimi'yle* iktidarı nasıl ele aldığını ve sovyetlere nasıl verdiğini ayrıntılı olarak anlatan bir hikâyedir, başka bir şey olmak iddiasında değildir.

Kitapta daha çok devrimin başkenti ve yüreği olan "Kızıl Petrograd" anlatılmıştır. Ama okuyucunun, Petrograd'da olup bitenlerin az çok aynı yoğunlukla ayrı ayrı zamanlarda bütün Rusya'da aşağı yukarı aynı biçimde tekrarlandığını bilmesi gerekir.

Aynı konuda yazmakta olduğum birkaç kitabın birincisi olan bu kitapta kendi gözümle gördüğüm, bizzat katıldığım ve aynı zamanda güvenilir kaynaklardan dinlediğim olayları yalnızca gün gün anlatmakla yetindim. Ancak ilk iki bölümde ortamı ve devrimin nedenlerini kısaca vermeye çalıştım. Bu ilk iki bölümün biraz zor okunacağını biliyorum, ama bu bölümler sonradan anlatılacak olayları anlamak için gereklidir.

* Olayların geçtiği tarihte Rusya'da Jülyen takvimi, Avrupa ve ABD'de ise Gregorjen takvimi geçerliydi. Aslında iki takvim arasındaki fark, 1582 yılında, 5 Ekimle 14 Ekim tarihi arasındaki günlerin ortadan kaldırılmasına dayanıyor ve Ruslar'ın takvimi gün farkıyla geriden geliyordu. Yani tarihe Şubat Devrimi olarak geçen devrim, Gregorjen takvimine göre Martta; Ekim Devrimi ise, 7 Kasım'da yapılmıştır. (Sovyetler Birliği'nde yapılan bir ayarlamayla bu fark 1918 yılında ortadan kaldırıldı.) Bu kitabın ABD'li yazarı Batı takvimini esas aldığından, çevirmen de bu tercihe sadık kalmıştır. (*Türkçe editörünün notu*)

Kitabın okunması sırasında okuyucunun kafasında birçok soru doğacaktır: Bolşevizm nedir? Bolşevikler nasıl bir hükümet kurdular? Bolşevikler Kasım Devrimi'nden önce Kurucu Meclis'ten yana oldukları halde neden sonradan bu meclisi silah zoruyla dağıtmaya çalıştılar? Burjuvazi, Bolşevizm tehlikesi ortaya çıkıncaya kadar Kurucu Meclis'e karşı olduğu halde sonradan neden bu meclisi destekledi?

Bu ve buna benzer birçok soru burada cevaplandırılmaz. *Kornilov'dan Brest-Litovsk'a* adlı başka bir kitapta Alman antlaşmasına kadar (bu antlaşma da dahil olmak üzere) devrimin izlediği yolu gösterdim. Devrimci örgütlerin doğuşlarını ve yaptıkları işleri, halktaki duyguların gelişimini, Kurucu Meclis'in dağılışını, Sovyet devletinin yapısını ve Brest-Litovsk müzakerelerinin izlediği yolu ve sonucunu anlattım.

Bolşeviklerin nasıl ortaya çıktıklarını anlamak için, Rus ekonomisinin ve Rus ordusunun 1915'te başlayan bir gidişin mantıksal sonucu olduğunu bilmek gerekir. Çarın sarayına hâkim olan çürümüş gericiler, Almanlarla ayrı bir barış antlaşmasına varabilmek için Rusya'yı bile bile uçuruma sürüklüyorlardı. 1915 yazındaki büyük bozgunu doğuran cephedeki silah azlığı, ordu-daki ve büyük şehirlerdeki yiyecek kıtlığı, 1916 yılında imalatın ve ulaştırma araçlarının azalması, Rusya çapında yürütülen büyük bir sabotaj hareketinin yalnızca bir parçasıydı. Bu hareket Mart Devrimi'yle tam zamanında durdurulmuş oldu.

Yeni rejimin ilk birkaç ayında, dünyanın en çok ezilen ülkelerinden birinde yaşayan yüz altmış milyon insan birdenbire özgürlüğüne kavuşunca, her büyük devrimde olagelen birçok karışıklığa rağmen hem iç durum düzelmeye hem de ordunun vurucu gücü artmaya başladı.

Ama "balayı" çok sürmedi. Mülk sahibi sınıflar, yalnızca, iktidarı çardan alıp kendilerine verecek siyasal bir devrim istiyorlardı. Onlara göre Rusya, Fransa ya da Amerika'da olduğu gibi, anayasal bir cumhuriyet olmalıydı ya da hiç olmazsa İngiltere

gibi bir meşrutiyet... Öte yandan, halk yığınları gerçek bir sanayi ve toprak demokrasisi istiyordu.

William English Walling, 1905 Devrimi'ni anlatan *Russia's Message* (Rusya'nın Mesajı) adlı kitabında, sonradan hemen hemen oybirliğiyle Bolşevikleri destekleyecek olan Rus işçilerinin o zamanki durumlarını şöyle anlatır:

Özgür bir rejimde de, eğer hükümet öteki sosyal sınıfların eline geçecek olursa, (işçiler) aç kalacaklarını biliyorlardı.

Rus işçisi devrimcidir, ama ne şiddetten yanadır, ne dogmacıdır, ne de aptaldır. Barikatlar kurmaya hazırdır, ama bu barikatları incelemiştir ve bunların ne demek olduğunu dünyada kendi deneyi ile öğrenmiş olan tek işçidir... Sermaye sınıfına karşı mücadelesinde tavizsizdir. Öteki sınıflardan bihaber olmadığı gibi yaklaşmakta olan mücadelede onların etkin şekilde yer almasını istemektedir. Rus işçisi, Amerika'daki siyasal kurumların kendi ülkesindekinden ehven olduğundan kuşku duymaz ama despotizmin bir çeşidini bir başka çeşidine yeğlemeye istekli de değildir. Moskova, Riga ve Odesa'da kurşuna dizilen ya da idam edilen yüzlerce işçi boşuna ölmedi; zindanlarda binlerce işçi boşuna yatmıyor; Rus işçisi altın madenleri ve bataklıklardaki işçi yokluğunu gidermek üzere çöllere ve Kutup bölgesine boşuna gönderilmiyor...

Böylelikle Rusya'da dış savaş sürüp giderken siyasal devrim sosyal devrime dönüşüyor ve Bolşevizmin başarısıyla sonuçlanıyordu.

Amerika'da Sovyet hükümetine karşı olan Rus Haberler Bürosu'nun Müdürü A. J. Sack, *The Birth of the Russian Democracy* (Rus Demokrasisinin Doğuşu) adlı kitabında şöyle der:

Bolşevikler kendi kabinelerini kurdular, Nikolai Lenin'i Başbakan, Leon Troçki'yi Dışişleri Bakanı yaptılar. Onların işbaşına geleceği, Mart Devrimi'nden hemen sonra belli olmuştu. Bolşevikler, devrimi izleyen aylar içinde durmadan geliştiler...

Yabancılar, özellikle Amerikalılar, sık sık Rus işçisinin "cahilliğinden" söz eder. Gerçi Rus işçisinde Batıdakilerin siyasal tec-

rübeleri yoktur, ama Ruslar da kendi istekleriyle katılmış oldukları birçok örgütte iyice yetişmiş bulunmaktadırlar. 1917 yılında Rus tüketim kooperatiflerinin on iki milyondan çok üyesi vardı; özellikle sovyetler, Rus halkının örgütlenme dehasının en iyi örneğidir. Bundan başka, sosyalist teorinin uygulanmasında Rus işçisinden daha iyi yetişmiş başka hiçbir işçi yoktur dünyada.

William English Walling, Rus işçilerini şöyle anlatır:

Rus emekçilerinin çoğu okuyup yazma bilir. Rusya yıllarca o kadar bozuk şartlar altında yaşamıştır ki, bu şartlar işçi sınıfına, yalnız tek tek aydınların değil, aynı zamanda, Rusya'nın siyasal ve sosyal kalkınmasında umutlarını işçi sınıfına bağlayan bütün bir devrimci aydın sınıfının önderliğini de sağlamıştır...

Birçok yazar, Sovyet hükümetine karşı düşmanlığını, Rus devriminin, son aşamada, "saygıdeğer" unsurların vahşi Bolşevik saldırılarına karşı bir savaşı haline gelmesiyle açıklar. Oysa devrimci örgütlerin halk arasında güçlenmesi sonucunda bunları yok etmeye kalkan ve devrimi durdurmaya çalışanlar mülk sahibi sınıflardı. Bunlar amaçlarına varmak için sonunda olmayacak tedbirlere başvurdular. Kerenski'yi ve sovyetleri ortadan kaldırmak amacıyla ulaştırma araçları işletilmedi ve yurtiçinde kargaşa çıkartılmaya çalışıldı; fabrika-atölye komitelerini yok etmek için fabrikalar kapatıldı; yakıt ve hammadde kesildi; cephedeki ordu komitelerini dağıtmak için yeniden idam cezası konuldu ve ordunun yenilgisine göz yumuldu.

Bütün bunlar Bolşevik ateşini körükledi. Bolşevikler Rusya'da sınıf savaşı ve sovyet hâkimiyeti fikrini yaymaya başladılar.

Bu iki aşırı akım arasında bütününü ya da yürekleriyle Bolşevikleri destekleyen başka gruplar da vardı. Bunlar "ılımlı" sosyalistler, Menşevikler, Sosyalist Devrimciler ve öteki ufak partilerdi. Mülk sahibi sınıflar bu gruplara da saldırıyordu; ama bu grupların dayandıkları teoriler onların güçlerini kesmişti.

Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler, kabaca, Rusya'nın bir sosyal devrim için henüz olgunlaşmadığına inanıyordu. Onlara göre şimdilik yalnızca siyasal bir devrim olabilirdi. Rus halk yı-

ğınları henüz iktidarı ele alacak kadar eğitilmemişti; böyle bir harekete girişilmesi, kaçınılmaz olarak gerici bir hareket yaratacak, bunun sonucunda da kanlı bir fırsatçı, eski rejimi geri getirecekti. Nitekim “ılımlı” sosyalistler iktidara geçmeye zorlandıkları zaman korktular, iktidarı almadılar.

Bu politikacılar Rusya'nın da Batı Avrupa'nın geçtiği siyasal ve ekonomik gelişmelerden geçmesi ve sonunda bütün dünya ile birlikte sosyalizme gitmesi fikrine inanıyorlardı. Bu düşüncelerinin sonucu olarak da, Rusya'nın önce, bazı bakımlardan Avrupa demokrasisinden de ileri parlamenter bir devlet olması gerektiği görüşünde mülk sahibi sınıflarla birleşiyorlardı. Bu yüzden hükümette mülk sahibi sınıflarla işbirliği yapılmasını istiyorlardı.

Mülk sahiplerini desteklemek kolaydı. “ılımlı” sosyalistlerin burjuvaziye ihtiyaçları vardı. Ama burjuvazinin “ılımlı” sosyalistlere ihtiyacı yoktu. Böylece sosyalist bakanlar yavaş yavaş bütün programlarını bir yana bırakırken mülk sahibi sınıflar gittikçe güçleniyor ve söz sahibi oluyordu.

Ve sonunda Bolşevikler bütün uzlaşma planlarını altüst ettiği zaman Menşevikler ile Sosyalist Devrimciler mülk sahibi sınıflardan yana dövuştüklerini anladılar.

Bana kalırsa Bolşevikler bugün Rusya'da yıkıcı bir güç değil, tersine, belirli programı olan ve bu programı ülkeye uygulayacak durumda bulunan tek partidir. Eğer Bolşevikler iktidarı ele almasalardı, bana kalırsa, Alman orduları Aralık ayında Petrograd'a ve Moskova'ya girmiş olur ve Rusya da yeniden çarın eline geçerdi.

Sovyet hükümeti bir yıldır dayandığı halde Bolşevik devriminden hâlâ, bir “serüven” olarak söz edenler var. Evet, bu bir serüvendir ve insanlığın bugüne kadar giriştiği serüvenlerin en büyüğüdür; bu, geniş ve basit istekleriyle her şeyi sarsan emekçi yığınları tarihe geçiren bir serüvendir. Bugün büyük toprakların köylüler arasında bölüşülmesi için gereken örgüt kurulmuş bulunuyor. Fabrika-atölye komiteleri ile sendikalar, sanayinin işçiler tarafından kontrolünü almaya hazır. Her köyde, şehir, kasaba,

bölge ve vilayette İşçi, Asker ve Köylü Delegeleri Sovyeti mahalli yönetimi ele almak üzere.

Bolşevizm konusunda ne düşünülürse düşünölsün, Rus devrimi insanlık tarihinin büyük olaylarından biridir ve Bolşeviklerin ortaya çıkışı da dünya çapında önem taşıyan bir olaydır. Tarihçiler Paris Komünü'nü nasıl en küçük ayrıntılarına kadar araştırıp duruyorlarsa, 1917 Ekiminde Petrograd'da olup bitenleri, halkı harekete getiren ruhu, önderlerin nasıl insanlar olduklarını ve nasıl davrandıklarını da araştıracaklardır. İşte ben bu kitabı bunun için yazdım. Büyük günlerin hikâyesini anlatırken de olayları vicdanlı bir gazeteci gözü ile görmeye ve gerçeği olduğu gibi göstermeye çalıştım.

New York, 1 Ocak 1919

NOTLAR VE AÇIKLAMALAR

Rus örgütlerinin sayıca çok olması (siyasi partiler, komite ve merkez komiteleri, sovyetler, dumalar, birlikler) ortalama okuyucunun aklını oldukça karıştıracaktır. Bundan ötürü kısa tanımlamalar ve açıklamalar yapıyorum.

SİYASİ PARTİLER

Kurucu Meclis seçimlerinde Petrograd'da on yedi, bazı taşra şehirlerinde ise kırka yakın parti vardı; ancak siyasi partilerin amaçlarını ve kuruluşlarını gösteren aşağıdaki özete yalnızca bu kitapta adı geçen gruplar ve hizipler alınmıştır. Bunların da yalnızca programlarının özleri ve genel nitelikleri verilmiştir.

1. *Monarşistler* ve çeşitli hizipleri, Oktobristler vb. Bir zamanlar çok güçlü olan bu parti artık açıkça çalışmıyordu; ya yeraltına geçmişlerdi ya da bir kısım üyeleri (Kadetler kendi programlarına yaklaştıkça) Kadet Partisi'ne katılmıştı. Kitapta adı geçen temsilcileri Rodziyanko ve Şulgin'dir.
2. *Kadetler*. Bu partinin adı, Anayasal Demokratlar kelimelerinin kısaltılmış biçiminden gelmektedir. Partinin resmî adı 'Halkın Özgürlüğü Partisi'dir. Çarlık zamanında bu

parti mülk sahibi sınıflara mensup liberallerin elindeydi. Kadetler belli başlı siyasal reform partisiydi. Aşağı yukarı Amerika'daki İlerici Parti gibidir. 1917 devrimi patladığı sırada ilk Geçici Hükümet'i bunlar kurdu. Müttefik emperyalistlerden ve çar hükümetinin emperyalistçe emellerinden yana olduklarını ilan ettiler. Kadet kabinesi Nisanda devrildi. Devrim, toplumsal ekonomik bir devrim halinde geliştikçe Kadetler gittikçe daha tutucu oldular. Kitapta adı geçen temsilcileri Milyukov, Vinaver, Şatski'dir.

2. a) *Kamu Adamları Grubu*. Kadetler Kornilov'un karşı-devrimci hareketine karışıp halk karşısındaki itibarlarını kaybedince Moskova'da bir Kamu Adamları Grubu kuruldu. Son Kerenski kabinesinde bunların temsilcilerine de yer verilmişti. Grup kendisini partiler üstü ilan ettiği halde liderleri Rodziyanko ve Şulgin gibi adamlardı. Grup, sovyetlerle kendi silahlarıyla, yani ekonomik örgütlerle savaşılmaması gerektiğini anlayacak kadar akıllı, daha "modern" görüşlü bankacılardan, tüccarlardan ve fabrikacılardan oluşmuştu. Tipik üyeleri Liyanov, Konovalov'du.
3. *Halkçı Sosyalistler* ya da *Trudovikler* (İşçi Grubu). Sayıca az, çekingen aydınlardan, kooperatif liderlerinden ve muhafazakâr köylülerden oluşmuş bir partidir. Sosyalizmi savunan halkçılar, küçük burjuvazinin, memurların, dükkân sahipleri vb.nin çıkarlarını destekliyordu. Genellikle köylü temsilcilerinden oluşan Dördüncü İmparatorluk Duması'ndaki İşçi Grubu'nun geleneğini sürdürüyordu. 1917 Martında devrim patladığı sırada Kerenski, İmparatorluk Duması'nda Trudoviklerin lideriydi. *Halkçı Sosyalistler* milliyetçi bir partiydi. Kitaptaki temsilcileri: Peşhanov, Çaykovski.
4. *Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi, Marksist Sosyalistler*. 1903'te toplanan kongrede parti, taktik sorunları üzerinde, Çoğunluk (Bolşinstvo) ve Azınlık (Menşinstvo) diye